

Povijesna inicijativa

Matica predlaže „mali Ustav“ za umirovljenike

Predsjedništvo Matice umirovljenika Hrvatske, na sjednici 19. srpnja usvojilo je Prijedlog Deklaracije o osnovnim i neotuđivim pravima umirovljenika kojeg je, na Izornoj Skupštini Matice u svibnju, predložio predstavnik Zajednice udruga umirovljenika Istarske županije Bruno Stermotić.

Tekst Deklaracije sačinila je radna skupina u kojoj su predsjednik Matice Josip Vincek, glavni tajnik Matice Branko Cvetković, član Izvršnog odbora Matice Bruno Stermotić i pomoćnik glavnog urednika Hrvatskog umirovljeničkog lista Savan Tomašević.

Zaključeno je da će Prijedlog Deklaracije biti upućen Predsjedniku Republike, Hrvatskom Saboru, Vladi, parlamentarnim strankama i socijalnim partnerima na razmatranje. Kada bi Deklaracija bila usvojena, to bi, kako je istaknuto u raspravi, mogao biti „mali Ustav“ za umirovljenike u Republici Hrvatskoj. Matica će sa sadržajem Prijedloga Deklaracije upoznati javnost na konferenciji za novinare početkom rujna ove godine.

Matica umirovljenika Hrvatske

Zagreb, Preradovićeve 33/1

Predmet:

Prijedlog Deklaracije o osnovnim i neotuđivim pravima umirovljenika

Na temelju Ustava Republike Hrvatske i najviših ustavnih načela, posebno o socijalnoj državi, a u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda, Općom deklaracijom o pravima čovjeka, Rezolucijom UN 46/91 koja sadrži načela Ujedinjenih naroda za ljude starije dobi, Europske socijalne povelje, imajući na umu i slična rješenja u zemljama Europske unije, Matica umirovljenika Hrvatske predlaže svim parlamentarnim strankama, svim zastupnicima Hrvatskog sabora, Vladi i socijalnim partnerima da usvoje zajedničku Deklaraciju o osnovnim i neotuđivim pravima umirovljenika i ljudi starije životne dobi.

Polazeći od činjenice da se događaju krupne promjene u demografskim kretanjima s naglim porastom broja starijeg stanovništva, da se ubrzano povećava broj umirovljenika u odnosu na broj zaposlenih do zabrinjavajuće mogućnosti da se broj umirovljenika i zaposlenih izjednači, da zbog problema gospodarskog razvoja stariji ljudi zapadaju u sve veće materijalne i socijalne teškoće, Republika Hrvatska na temelju ove Deklaracije, utvrđuje dugoročnija rješenja s ciljem stvaranja stabilnijih i sigurnijih uvjeta življenja starijeg stanovništva. Republika Hrvatska će izgraditi takav mirovinski sustav koji će jamčiti da umirovljenici i stariji ljudi neće snositi glavni teret rješavanja socijalnih problema društva, nego da će to biti ravnomjernije raspoređeno na načelima solidarnosti svih generacija, u skladu s dokumentima UN-a i najboljim Europskim rješenjima.

U skladu s takvom polaznom osnovom, uz potpise svih socijalnih partnera i uz punu potporu parlamentarnih stranaka i Predsjednika Republike, Hrvatski sabor donosi

➔ (nastavak sa 10. stranice)

DEKLARACIJU O OSNOVNIM I NEOTUĐIVIM PRAVIMA UMIROVLJENIKA I LJUDI STARIJE ŽIVOTNE DOBI

1. **Mirovina je** osnovno i neotuđivo pravo umirovljenika stečeno radom i uplatom doprinosa, koje Republika Hrvatska utemeljuje kao trajnu materijalnu svojinu zaštićenu Ustavom i zakonima RH.

2. Mirovina se stječe pod jednakim uvjetima i na temelju istog mirovinskog zakona koji vrijedi za sve građane Republike Hrvatske. Povlastice koje nisu stečene radom i uplatom doprinosa, već na temelju posebnih propisa, nemaju status mirovine i ne mogu se isplaćivati iz mirovinskih sredstava.

3. Republika Hrvatske jamči očuvanje realne vrijednosti mirovina čiji će rast biti redovito usklađivan s prosječnim rastom plaća svih zaposlenih i rastom BDP-a. Obveza je Republike Hrvatske da smanji razliku između prosječne plaće i prosječne mirovine i dovede na razinu kretanja u Europi. Taj rast će biti usklađen s gospodarskim mogućnostima, ali u roku od dvije godine bit će doveden na vrijednost prosječne mirovine od 50 posto u odnosu na prosječnu plaću, s obvezom rasta do 60 posto za pet godina. Krajnji cilj je da se prosječne mirovine dovedu na razinu od 70 posto prosječne plaće u Republici Hrvatskoj, kako bi osigurali dostojan život umirovljenicima.

4. Visina mirovina, stečenih radom i uplatom doprinosa, ne može se umanjivati odlukama državnih organa.

5. Zakonskim sredstvima i njihovom provedbom Republika Hrvatska poduzima mjere protiv poslodavaca koji izbjegavaju plaćati doprinos za mirovinsko osiguranje ili manipuliraju, plaćajući najniži doprinos koji nije su skladu sa stvarnim isplata zarada. Utvrđuje strože kriterije za određivanje najniže osnovice za uplatu doprinosa odnosno iznosa minimalne plaće.

6. Starije osobe imaju pravo na dostojnu egzistenciju te na životni standard koji odgovara dobrobiti čovjeka i njegove obitelji, koja se po potrebi dopunjuje sredstvima socijalne zaštite.

U skladu s Europskom poveljom, Republika Hrvatske omogućuje starijim osobama slobodan izbor načina života u svom domu i u krugu obitelji toliko dugo koliko to žele i koliko je to moguće. Pri tome Republika Hrvatska će aktivno sudjelovati i davati pomoć u organizaciji dnevnog boravka i njege u kući zajedno s županijskim i općinskim vlastima.

7. Republika Hrvatska će aktivno sudjelovati, sufinancirati i odrediti program gradnje domova za umirovljenike i ljude starije dobi. Na temelju tog programa, zajedno s lokalnim zajednicama (županijama, gradovima i općinama) organizira smještaj po povoljnim uvjetima za najširi krug korisnika. Tako izgrađene ustanove za ljude starije dobi osiguravaju potpunu skrb izvan obitelji - stanovanje, prehranu, zdravstvenu zaštitu, radne aktivnosti i slobodno vrijeme. Umirovljenici i starije osobe koje borave u ustanovama imaju pravo na okruženje i uvjete što sličnije životu u obiteljskom domu.

Uz to, posebnim mjerama i stimulacijama, omogućuje i stvaranje povoljnijih uvjeta za smještaj u privatnim domovima utvrđujući minimalne standarde i uvjete za njihovo funkcioniranje.

8. Zajedno s lokalnim zajednicama Republika Hrvatska jamči starijim osobama koje žive u domovima odgovarajuću pomoć, poštujući pritom njihov privatni život i sudjelovanje u odlučivanju o uvjetima života u tim ustanovama. Inspekcijska kontrola u tim, kao i u privatnim domovima za umirovljenike i ljude starije dobi, mora biti stalna i učinkovita kako bi zaštitila korisnike i osigurala primjenu zakonskih uvjeta.

9. Zdravstvena zaštita prilagodit će se i ljudima starije životne dobi. Pri tome zdravstvene usluge moraju biti približene njihovim potrebama, a i mjestu boravka te ojačati ulogu domova zdravlja koji će pružati i dio specijalističkih zdravstvenih usluga.

10. Republika Hrvatska će davati podršku inicijativama za okupljanje umirovljenika s ciljem razvoja njihovog kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, za sudjelovanje u sportsko-rekreativnim i zabavnim aktivnostima kao i za široke oblike druženja kako bi se otklonio osjećaj samoće kod starijih osoba.

11. Poticati će stvaranje povoljnijih uvjeta za umirovljenike u trgovačkim kućama, prijevozničkim organizacijama, turističko-ugostiteljskim ponudama, lječilištima, toplicama, naročito i izvan sezone u skladu s europskim rješenjima.

12. Vlada Republika Hrvatske odredit ministarstvo koje će biti nadležno za rješavanje pitanja umirovljenika u cjelini, a u suradnji s drugim ministarstvima.

13. Republika Hrvatska će poticati volonterski rad koji pridonosi uspješnijem rješavanju životnih problema starijih ljudi.

14. Republika Hrvatska će, zajedno s lokalnim zajednicama, sudjelovati u osnivanju i utvrđivanju programa gradnje i korištenja Ustanova za palijativnu skrb primjenom standarda Europske unije.

(nastavak na 12. stranici) ➔

➔ (nastavak sa 11. stranice)

15. Republika Hrvatske će stimulirati duže ostajanje u radnom odnosu i nakon 65. godine života. Za jednak postotak kojim se smanjuje iznos prijevremene mirovine, povećavat će se iznos za kasniji odlazak u mirovinu.

16. U slučaju smrti korisnika ili korisnice mirovine, pravo na 50 posto njegove ili njene mirovine, uz zadržavanje svoje, ima njegov ili njen bračni partner ili partnerica

17. Hrvatski sabor se obvezuje na kraju svake godine analizirati provođenje Deklaracije o osnovnim i neotuđivima pravima umirovljenika i ljudi starije životne dobi i utvrđivati daljnje mjere za poboljšanje uvjeta života najstarije generacije stanovništva.

Obrazloženje:

Polazna osnova prijedloga Matice umirovljenika Hrvatske za donošenje Deklaracije je potreba za utvrđivanjem zajedničke strategije rješavanja problema umirovljenika i starijih ljudi u skladu s Europskim i svjetskim standardima. U nekim Europskim zemljama takva vrsta dokumenata je usvojena i njima su utvrđena temeljna prava umirovljenika i ljudi starije dobi. Dobar primjer za to je Toledo-pakt u Španjolskoj koji je usvojen još 1995. godine konsenzusom svih parlamentarnih stranaka i socijalnih partnera.

U Republici Hrvatskoj posljednjih godina umirovljenici i stariji ljudi su u sve težem položaju jer su mirovine smanjene u prosjeku na svega 40 posto prosječne plaće zaposlenih. Prema objektivnim mjerilima, koja se primjenjuju i u Europskoj uniji, svako zaostajanje prosječnih mirovina na ispod 60 posto prosječne plaće dovodi umirovljenike u zonu siromaštva

Mirovine u Republici Hrvatskoj ne smiju se svesti na oblik socijalne pomoći, već se moraju definirati kao zarađeno i uplatama doprinosa zaslužno vlasničko pravo, zajamčeno Ustavom i zakonom. Stoga, ovakvim dokumentom Republika Hrvatska, kao demokratska i socijalna država, koja jamči prava i pravednost svim svojim građanima, jasnije i detaljnije određuje prava starijih ljudi, bazirana na Ustavu, na Rezolucijama UN-a i temeljnim dokumentima Europske unije.

Deklaracija polazi od osnovne definicije mirovine utemeljene na članku 1. Ustava u kojem se naglašava da je Republika Hrvatska „i socijalna država“, članku 3. Ustava kojim je zajamčena „socijalna pravda“, člankom 48. koji „jamči pravo vlasništva“ te članku 63. Ustava u kojem se ističe „pravo na dostojan život“.

Deklaracijom se, u članku 2., jasno utvrđuje da se sve mirovine moraju temeljiti na jednom osnovnom zakonu o mirovinskom osiguranju, a svi drugi propisi o stjecanju povlaštenih mirovina trebaju biti ukinuti. Jedino ona primanja, koja su stečena na bazi jedinstvenog zakona o mirovinskom osiguranju, mogu se nazivati mirovinom i biti isplaćivane iz mirovinskih sredstava, a sve ostalo su dosadašnje povlastice koje moraju biti isplaćivane iz drugih izvora.

U članku 3. Deklaracija polazi od činjenice da su mirovine, od srpnja 2009. do kraja 2010. godine zamrznute, i da nema usklađivanja njihovog rasta. Pokazalo se da im realna vrijednost pada, te da ne mogu ostati na postojećoj, gotovo najnižoj razini u cijeloj Europi kada se usporede s prosječnom plaćom.

Matica umirovljenika Hrvatske i umirovljeničke udruge dugo su upozoravale da postojeća „Švicarska formula“ za izračunavanje rasta mirovina nanosi štetu umirovljenicima i povećava, ionako, preveliku razliku između prosječne mirovine i prosječne plaće. U zadnjih deset godina, samo zbog primjene te formule, umjesto praćenja rasta plaća, mirovine su zaostale za više od

deset posto. Tu nepravdu će trebati ispraviti i dovesti umirovljenike u Republici Hrvatskoj u ravnopravan položaj s umirovljenicima u Europi.

Pri tome su umirovljenici i stariji ljudi spremni prihvatiti da mirovine rastu u skladu s gospodarskim mogućnostima društva, ali zahtijevaju da se teret rasporedi podjednako, a ne da ga u najvećoj mjeri snose stariji ljudi. Stoga, Republika Hrvatska treba jamčiti da će se teret gospodarskog razvoja ravnomjernije rasporediti i da će razlika u visini mirovina i plaća biti primjerena europskim mjerilima. Matica umirovljenika je baš zato predložila jedno razumno prijelazno razdoblje za smanjivanje razlike između visine prosječne mirovine i plaće, na vrijeme od dvije, pet pa i više godina.

U članku 4. Deklaracija polazi od činjenice da je Kriznim zakonom iz 2009. godine došlo do smanjivanja mirovina, ali i zamrzavanja njihova rasta. Stoga se Republika Hrvatska treba jamčiti da do takvog udara na mirovine, kao neotuđivo pravo, više neće doći. U tom vremenu rasle su i elementarne cijene koje su izravno pogađale umirovljenike jer su mirovine gubile realnu vrijednost.

U članku 5. Prijedloga Deklaracije, pošlo se i od činjenice da u Republici Hrvatskoj ima puno pojava sive ekonomije, u kojoj je osnovni cilj izbjegavanje plaćanja poreza i doprinosa. Zato se predlažu efikasnije mjere kojima će biti osiguran veći dotok sredstava u državni proračun, kao i veće uplate doprinosa u mirovinske fondove. Nedopustivo je da se za veliki dio radnika, posebno onih visokostručnih, plaća doprinosa na temelju minimalne osnovice. A to je česta pojava, koju može spriječiti jedino država efikasnijim mjerama prema poslodavcima.

Deklaracija je pošla od dokumenata Ujedinjenih naroda i Europske unije, s ciljem da se praksa iz Europe i Svijeta o rješavanju problema starijih ljudi pretoči u Republiku Hrvatsku.

U članku 6. Deklaracije, Republika Hrvatska preuzima obvezu da će omogućiti starijim osobama slobodan izbor načina života u svom domu, ali da će, upravo u skladu s dokumentima Europske unije i UN-a, pomagati u stvaranju boljih uvjeta za život starijim ljudima.

Do sada Republika Hrvatska nije izravno sudjelovala u programima gradnje domova za starije i nemoćne osobe, a Deklaracijom preuzima aktivnu ulogu i sufinanciranje zajedno s županijama, gradovima i općinama. Činjenica je da se na smještaj u dom, čiji su osnivači županije, gradovi i općine, čeka i do deset godina, da su liste čekanja prevelike, da se mnogi umirovljenici niti ne javljaju na liste jer ne očekuju pozitivan odgovor, iznudilo je ovakav prijedlog u Deklaraciji. Republika Hrvatska želi čuti što građani, pa i najstariji, očekuju od države i kako im pomoći da riješe svoje životne probleme.

Na umirovljeničkim skupovima često se zahtjeva donošenje programa gradnje mreže domova umirovljenika, odnosno starijih osoba, poput dječjih vrtića jer se radi o sve nemoćnijim osobama. Jednako tako želje su mnogih i ostati što duže u vlastitom domu, a to znači da se mora uspostaviti ravnoteža u donošenju rješenja za starije osobe. Republika Hrvatska će poštivati njihova opredjeljenja i adekvatnim mjerama osigurati da se ona realiziraju u skladu s objektivnim mogućnostima društva koje jamči i starijim ljudima human i dostojanstven život, primjerenu zdravstvenu i socijalnu zaštitu, a obvezuje se i jednom godišnje analizirati provođenje Deklaracije i utvrditi mjere da prava starijih ljudi stalno unapređuje u skladu s humanim načelima društva.

U Zagrebu, 19. kolovoza, 2010.

Predsjednik Matice
Josip Vinček v.r.